

Help! Mijn deelnemer is zoek

Patricia Zonneveld en Dirk de Wit, datum 22-09-2020

Datum

22-09-2020

Auteur

Patricia Zonneveld en Dirk de Wit¹

JCDI

JCDI:ADS232705:1

Vakgebied(en)

Pensioenen (V)

Pensioen gaat in op de in de regeling opgenomen pensioenrichtleeftijd, tenzij een werknemer voor een andere pensioeningangsdatum kiest. Het niet tijdig aankopen van een pensioenuitkering leidt tot stevige brieven vanuit pensioenuitvoerders en onbegrip bij de deelnemer. Zo wordt er gedreigd met 72% belastingheffing als de deelnemer het ouderdompensioen niet tijdig aanvraagt. Dit is meestal voldoende om de deelnemer in beweging te krijgen. Maar wat gebeurt er als hij niet in beweging komt of niet gevonden kan worden?

Op welk moment dient de pensioenuitkering in te gaan?

Momenteel is de pensioenrichtleeftijd in de meeste pensioenregelingen 68 jaar.² Dit is de fiscale rekenleeftijd en niet het tijdstip waarop de uitbetaling van het pensioen moet aanvangen; een ouderdompensioen mag eerder óf later ingaan dan de 68-jarige leeftijd. Zo hanteren veel pensioenfondsen de AOW-datum als standaard pensioeningangsdatum. De deelnemer kan vervolgens op individuele basis kiezen voor de pensioendatum waarop het pensioen feitelijk tot uitkering komt (de gekozen pensioendatum).

In de Wet op de loonbelasting 1964 is geen minimumleeftijd opgenomen. Als de pensioenuitkering meer dan vijf jaar eerder dan de AOW-leeftijd wordt aangevraagd, wordt wel getoetst of het arbeidzame leven in dezelfde mate wordt beëindigd.³ Zo niet, dan is per saldo geen sprake van een inkomensvoorziening bij ouderdom en daarmee ook niet van pensioen in de zin van de Wet LB. Wel geldt fiscaalrechtelijk een uiterlijk tijdstip waarop het pensioen moet zijn ingegaan. Een ouderdompensioen mag namelijk niet later ingaan dan het tijdstip waarop de werknemer de leeftijd bereikt die vijf jaar hoger is dan de pensioengerechtigde leeftijd volgens de Algemene Ouderdomswet. Dit is bepaald in art. 18a, vierde lid Wet LB.

Kan er worden afgeweken van het uiterste tijdstip?

Voor de vraag of er kan worden afgeweken van het uiterste tijdstip maken we onderscheid tussen premie- en kapitaalovereenkomsten enerzijds en uitkeringsovereenkomsten anderzijds.

Premie- en kapitaalovereenkomsten

Op basis van art. 81 en art. 81a PW heeft de deelnemer met een premie- of kapitaalovereenkomst bij respectievelijk een verzekeraar en een premiepensioeninstelling (PPI) het recht om met het pensioenkapitaal op de gekozen pensioendatum een levenslange uitkering in te kopen bij een pensioenuitvoerder naar keuze, ook wel het shoprecht genaamd. Voor deze

inkoop kan een termijn van zes maanden, gemeten vanaf de gekozen pensioendatum, in alle gevallen als redelijk worden aangemerkt.⁴ De bedoeling van deze redelijke termijn is dat deelnemers tijd hebben voor oriëntatie en beoordeling van eventuele offertes bij de aankoop van hun levenslange pensioenuitkering. De redelijke termijn is daarom alleen relevant voor (zuivere) premieovereenkomsten en kapitaalovereenkomsten.

Als de pensioeningangleeftijd in de pensioenregeling aanzienlijk hoger is dan 68 jaar – in een extreem voorbeeld bijvoorbeeld 71 jaar – zou de redelijke termijn ertoe kunnen leiden dat het pensioen later ingaat dan het uiterste tijdstip van vijf jaar na de AOW-leeftijd die de Wet LB voor de desbetreffende uitkering toestaat. Het ouderdomspensioen zou, met inachtneming van de redelijke termijn, in dat geval pas op 71 jaar en zes maanden ingaan, terwijl de huidige AOW-leeftijd, vermeerderd met vijf jaar, 71 jaar en 4 maanden is. Aan deze overschrijding zijn geen fiscale gevolgen verbonden, al zal een dergelijke situatie zich in de praktijk niet snel voordoen.

In oktober 2018 heeft de Belastingdienst verduidelijkt dat in geval van uitstel van de pensioeningangsdatum de redelijke termijn van zes maanden automatisch wordt vervangen door de periode tussen de pensioeningangsdatum en de gekozen pensioendatum.⁵ Besluit een deelnemer zijn pensioen, dat bijvoorbeeld standaard tot uitkering komt op de AOW-leeftijd, uit te stellen tot het moment waarop hij 69 jaar wordt, dan wordt de redelijke termijn automatisch gelijkgesteld aan twee jaar en 8 maanden (69 jaar minus 66 jaar en 4 maanden). Voorts kan de belastinginspecteur de redelijke termijn op verzoek verlengen, maar hij zal dat alleen doen als er sprake is van bijzondere omstandigheden waardoor de deelnemer niet in staat was om het pensioen tijdig aan te kopen.

Uitkeringsovereenkomsten

Voor uitkeringsovereenkomsten en premieovereenkomsten waarbij de premie direct wordt omgezet in een aanspraak op een uitkering (hierna: uitkeringsovereenkomsten) geldt de redelijke termijn niet, omdat de hoogte van de uitkering in deze regelingen al vaststaat. Er hoeft dus geen oriëntatie en beoordeling van offertes plaats te vinden en de uitkering zal door dezelfde pensioenuitvoerder worden gedaan. Voor uitkeringsovereenkomsten geldt daarom dat de uitkeringen uiterlijk vanaf vijf jaar na de AOW-leeftijd moeten ingaan. Verderop gaan wij in op de situatie van een onvindbare deelnemer in een middelloonregeling. Hierna behandelen we eerst de premie- en kapitaalovereenkomst waarop de redelijke termijn van toepassing is.

Premie- en kapitaalovereenkomsten nader beschouwd

Volgens V&A 18-009 treedt – door het verstrijken van het uiterste tijdstip, dan wel de redelijke termijn voor aankoop van een pensioenuitkering – art. 19b, eerste lid, onderdeel a Wet LB in werking.⁶ Is er na het verstrijken daarvan geen levenslange pensioenuitkering aangekocht, dan is geen sprake meer van een pensioen in de zin van de Wet LB en wordt het pensioen aangemerkt als loon uit vroegere dienstbetrekking.

Hoe wordt in de praktijk voorkomen dat de redelijke termijn afloopt?

In de praktijk wordt voorkomen dat art. 19b in werking treedt door vast te leggen dat de pensioenuitvoerder op pensioendatum overgaat tot de aankoop van een periodieke uitkering bij zichzelf of bij een door hem gekozen samenwerkingspartner. De uitvoerder zal bij deze aankoop zorgvuldig moeten acteren, omdat de deelnemer hiermee zijn shoprecht wordt ontzegd. De deelnemer wordt in beginsel meerdere keren aangeschreven alvorens de pensioenuitvoerder tot actie overgaat.

Zoals gezegd biedt V&A 10-001 de uitvoerder in principe een termijn van vijf jaar voor deze inkoop, maar zolang zullen uitvoerders in het algemeen niet willen wachten. Een eerdere inkoop betekent allereerst dat de uitvoerder de deelnemer aan zich heeft gebonden, aangezien dan geen beroep meer kan worden gedaan op art. 81 of 81a PW. Voorts zou de deelnemer een formeel verzoek tot uitstel van de pensioeningangsdatum moeten indienen alvorens een beroep op de periode van vijf jaar kan worden gedaan. Dit verzoek kan echter niet worden gedaan, aangezien de deelnemer, zoals we voor dit artikel nu eenmaal als uitgangspunt hebben genomen, onvindbaar is.

De tegenovergestelde situatie kan zich echter ook voordoen. Voor pensioenuitvoerders kan het in bepaalde gevallen juist commercieel interessant zijn dat de deelnemer zo lang mogelijk wacht met de aankoop van zijn periodieke pensioenuitkering, zodat eventuele sterftewinst wordt behouden. Stel dat een deelnemer op enig moment kenbaar heeft gemaakt vanaf de pensioendatum een vaste uitkering te willen ontvangen. Het is bij de pensioenuitvoerder – een PPI of pensioenfonds – niet mogelijk een vaste pensioenuitkering in te kopen. Op de pensioendatum is de deelnemer echter onvindbaar en tast de pensioenuitvoerder in het duister over diens uiteindelijke wensen. In het geval dat de pensioenuitvoerder het pensioenkapitaal zou hebben overgedragen naar een verzekeraar die wel een vaste uitkering kan uitvoeren, en er blijkt op een gegeven moment dat de deelnemer reeds op de pensioendatum overleden was, boekt de verzekeraar het sterfteresultaat. Die heeft immers een waarde overgedragen gekregen, maar nooit een uitkering hoeven doen. De pensioenuitvoerder zal deze sterftewinst het liefst zelf behouden en zal dus pas willen overgaan tot het overdragen van het pensioenkapitaal als hij hier niet langer mee kan wachten. In dat kader rijst de vraag of de redelijke

termijn kan verstrijken als het gaat om een onvindbare deelnemer.

Eindigt de redelijke termijn bij een onvindbare deelnemer?

Zoals gezegd eindigt de redelijke termijn in ieder geval niet eerder dan vijf jaar na het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd, mits sprake is van uitstel van de pensioeningangsdatum. Om verschillende redenen kan de inspecteur de redelijke termijn verlengen, op verzoek van de gerechtigde. Als sprake is van een onvindbare deelnemer, is de specifieke situatie van de gerechtigde niet bekend bij de inspecteur en zal deze terughoudend zijn in het besluiten dat de redelijke termijn is verlopen. Hij kan namelijk niet vaststellen of de deelnemer wel of niet aannemelijk kan maken dat een verlenging van de termijn voor zijn situatie redelijk is.

Als niet duidelijk is of de deelnemer nog in leven is, ontstaat de vraag of er wel sprake is van een situatie als bedoeld in art. 19b Wet LB. Is hij niet meer in leven, dan rust er voor wat betreft het ouderdomspensioen geen verplichting op de pensioenuitvoerder. Hof Leeuwarden oordeelde dat in geval van een reeds ingegane pensioenuitkering het insturen van een attestatie de vita als voorwaarde mag worden gesteld voor het recht op een pensioenuitkering, en dat zonder dit bewijs tijdelijk geen recht is op een pensioenuitkering en er evenmin een grondslag voor de loonheffing is.^[7] Er wordt volgens het hof dan niet voldaan aan de voorwaarde uit art. 13a Wet LB dat de pensioenuitkering vorderbaar en tevens inbaar is geworden. Zodra duidelijk is dat de deelnemer nog in leven is, herleeft het recht op de pensioenuitkering en kan loonheffing plaatsvinden.

In de praktijk hebben wij tot 2018 geconstateerd dat de redelijke termijn niet verloopt als de pensioenuitvoerder er alles aan heeft gedaan om de deelnemer te lokaliseren. Met de publicatie van V&A 18-009 is hier mogelijk verandering in gekomen. Dit V&A zou namelijk kunnen impliceren dat de redelijke termijn wél kan eindigen bij een onvindbare deelnemer. Alhoewel de inhoud van het V&A slechts een uitleg van art. 19b Wet LB is, is het de vraag in hoeverre de inspecteur nog zal meewerken aan een verlenging van de redelijke termijn tot na het uiterste tijdstip uit art. 18a, vierde lid Wet LB. Het V&A spreekt namelijk over het reserveren van uitkeringen nadat de redelijke termijn is verlopen, en dat is alleen van toepassing op een onvindbare deelnemer. In alle andere gevallen kan de uitvoerder wel overgaan tot uitbetaling van de pensioenuitkering.

Administreren van bruto- of nettopensioenuitkering?

Als de inspecteur niet meewerkt aan een verlenging van de redelijke termijn nadat de leeftijd van vijf jaar na de AOW-leeftijd reeds is bereikt, heeft de pensioenuitvoerder die de levenslange periodieke pensioenuitkering niet zelf kan doen – een PPI of pensioenfonds – twee opties:

1. hij verkoopt de beleggingen en draagt de waarde alsnog over naar een uitvoerder die wel levenslange periodieke uitkeringen kan uitbetalen; of
2. hij doet niets waardoor art. 19b Wet LB in werking treedt.

Hierna werken we beide opties uit.

Optie 1: Overdracht en inkoop van een pensioenuitkering

De pensioenuitvoerder gaat over tot de verkoop van de beleggingen zodat een periodieke levenslange pensioenuitkering kan worden aangekocht bij een verzekeraar. Er is voldaan aan de voorwaarde van aankoop binnen de redelijke termijn, dus van V&A 18-009 heeft de verzekeraar, als ontvanger van het pensioenkapitaal, geen last. De deelnemer is nog steeds onvindbaar, zodat de verzekeraar niet kan overgaan tot feitelijke uitbetaling van de maandelijkse pensioenuitkering, alleen al om de simpele reden dat hij niet over een bankrekeningnummer beschikt. Uitstel van de ingangsdatum is niet meer mogelijk, het uiterste tijdstip van vijf jaar na de AOW-leeftijd, dan wel de redelijke termijn is verstreken en de verzekeraar zal de pensioenuitkeringen moeten reserveren. Dit doet hij in de vorm van brutopensioen, omdat vooralsnog geen sprake is van belastbaar loon. Belastingheffing kan immers niet plaatsvinden op basis van art. 19b Wet LB, omdat het pensioenkapitaal binnen de redelijke termijn is omgezet in een periodieke uitkering. Voorts is in lijn met de uitspraak van Hof Leeuwarden geen sprake van een pensioenuitkering zolang niet vaststaat of de deelnemer in leven is, en is er ook op basis van art. 13a Wet LB geen grondslag voor loonheffing.

De pensioenuitvoerder schrijft de niet gedane bruto-uitkeringen 'op de lat'. Als op enig moment moet worden vastgesteld dat de deelnemer (theoretisch gezien) niet meer in leven is, vallen de gereserveerde uitkeringen vrij en is dit technische winst voor de verzekeraar.

Optie 2: De pensioenuitvoerder doet niets

In de situatie dat het uiterste tijdstip van vijf jaar na de AOW-leeftijd, dan wel de redelijke termijn is verstreken en er geen pensioenuitkering is aangekocht, is er geen sprake meer van een pensioenregeling in de zin van de Wet LB en treedt art. 19b Wet LB in werking. De waarde van de pensioenaanspraak – in dit geval komt dat overeen met het brutopensioenkapitaal – wordt aangemerkt als loon uit vroegere dienstbetrekking en de pensioenuitvoerder dient de verschuldigde loonheffing vermeerderd met revisierente af te dragen. Wat overblijft, het nettopensioenkapitaal, zal hij in de vorm van een levenslange periodieke uitkering moeten reserveren totdat de deelnemer zich alsnog meldt. Als op enig moment blijkt dat de deelnemer niet meer in leven is, valt het nettopensioenkapitaal verminderd met eventuele

gereserveerde netto-uitkeringen vrij aan de pensioenuitvoerder.

De uitwerkingen maken duidelijk dat in geval van een onvindbare deelnemer in geen van beide opties ook maar één euro pensioen wordt uitbetaald aan de deelnemer. Voor de pensioenuitvoerder heeft de tweede optie echter aanzienlijke gevolgen, die we hierna uiteenzetten. Daardoor ontstaat de vraag hoe redelijk het is om bij het aflopen van de redelijke termijn te handhaven, aangezien de uitvoerder wel met de nodige nadelige gevolgen wordt geconfronteerd, maar het gewenste doel niet wordt bereikt, te weten betaling van de pensioenuitkering.

Praktische bezwaren bij het administreren van nettopensioen

Het moge duidelijk zijn dat het toepassen van art. 19b Wet LB financieel nadelig is voor de deelnemer, en wel vanwege de progressieve belastingheffing. Maar ook voor de pensioenuitvoerder heeft het nadelige gevolgen:

- de uitvoerder zal tegen administratieve problemen aanlopen. Omdat het pensioenvermogen niet meer wordt aangemerkt als pensioen in de zin van hoofdstuk IIB Wet LB, is de deelnemer vermogensrendementsheffing verschuldigd. Normaliter geldt voor vermogen dat grondslag is voor de inkomstenbelasting een renseigneringsverplichting. De vraag is of deze verplichting ook geldt voor onzuiver nettopensioen. Pensioenuitvoerders hebben namelijk vaak geen administratieve inrichting om de renseignering te verrichten;
- de uitvoerder kan na de afdracht van de verschuldigde loonheffing netto-uitkeringen reserveren, zo stelt de Belastingdienst in V&A 18-009. Wanneer er nog geen periodieke uitkering is aangekocht, staat de hoogte van de uitkering echter niet vast en is het dus niet mogelijk om een netto-uitkering te reserveren. Een PPI beschikt bijvoorbeeld zelf niet over aankoopstarieven, omdat ze zelf niet voorziet in periodieke uitkeringen. De uitvoerder beschikt waarschijnlijk helemaal niet over een administratiesysteem voor (netto-)uitkeringen;
- de vraag ontstaat hoe moet worden omgegaan met het nettovermogen als achteraf blijkt dat de deelnemer toch al vóór de pensioendatum is overleden. Door diens overlijden ontstaat sterftewinst voor de uitvoerder of het collectief. Omdat het collectief echter een brutopensioenregeling betreft, kan de sterftewinst – dat inmiddels een nettobedrag betreft – niet zomaar terugvloeien in de brutopensioenregeling zonder de fiscale hygiëne te beïnvloeden. Wanneer het pensioen in de vorm van nettosterftewinst terugvloeit in de brutopensioenregeling, zal uiteindelijk sprake zijn van dubbele belastingheffing;
- de uitvoerder wordt geconfronteerd met een revisierente van 20% over het brutopensioenkapitaal en kan deze in beginsel niet verhalen op de deelnemer.

Genoemde bezwaren tegen het administreren van nettopensioen gelden overigens niet alleen in de situatie waarin het een onvindbare deelnemer betreft. Ook als de deelnemer bekend is, worden uitvoerders geconfronteerd met het reserveren van nettopensioen zodra de redelijke termijn afloopt.

Uitkeringsovereenkomsten nader beschouwd

Uitvoerders van middelloonregelingen die worden geconfronteerd met een onvindbare deelnemer bij het bereiken van het uiterste tijdstip van vijf jaar na de AOW-leeftijd, verkeren in een situatie die vergelijkbaar is aan de hiervoor beschreven optie 1 voor premie- en kapitaalovereenkomsten. Als een deelnemer op het uiterste tijdstip onvindbaar is, zal de pensioenuitvoerder – een verzekeraar of pensioenfonds – de uitkeringen reserveren. Wederom geldt dat – zonder het bewijs dat de deelnemer in leven is en in lijn met de uitspraak van Hof Leeuwarden – niet wordt voldaan aan de voorwaarden van art. 13a Wet LB. De pensioenuitkering is immers niet vorderbaar of inbaar. De pensioenuitvoerder zal de uitkeringen daarom op brutobasis reserveren en hierover vooralsnog geen heffingen afdragen.

Als een deelnemer zich alsnog bij de pensioenuitvoerder meldt, kunnen de uitkeringen op dat moment en met terugwerkende kracht worden gedaan onder inhouding van de wettelijk verschuldigde heffingen. Blijkt hij uiteindelijk te zijn overleden, dan valt de waarde van de pensioenuitkeringen vrij in de vorm van brutosterftewinst. Er ontstaan ons inziens geen problemen met betrekking tot de administratie of de fiscale hygiëne.

Conclusie

Als een deelnemer onvindbaar is bij het bereiken van het uiterste tijdstip van vijf jaar na de AOW-leeftijd en het betreft een uitkeringsovereenkomst, hoeft de pensioenuitvoerder – naast eventuele inspanningsverplichtingen om de deelnemer boven water te krijgen – ons inziens niet veel anders te doen dan de bruto-uitkeringen reserveren. Zolang niet vaststaat dat de deelnemer in leven is en er derhalve geen uitkering plaatsvindt, volgt uit jurisprudentie dat er geen sprake is van een heffingsgrondslag en dat de pensioenuitvoerder geen heffingen hoeft af te dragen.

Met betrekking tot premie- en kapitaalovereenkomsten concluderen wij als volgt. Uit art. 18a, lid 4 Wet LB over het uiterste tijdstip, alsmede V&A 10-001 over de redelijke termijn volgt dat een deelnemer het aankoopmoment kan uitstellen tot maximaal vijf jaar na de AOW-leeftijd. Voor onvindbare deelnemers loopt de redelijke termijn ons inziens in beginsel nooit af en wordt de pensioenuitvoerder niet geconfronteerd met een heffingsmoment en is hij niet verplicht om het pensioenkapitaal

over te dragen naar een verzekeraar. Enerzijds omdat, wanneer niet vaststaat dat de deelnemer nog in leven is, er op dat moment geen recht bestaat op een pensioenuitkering, en anderzijds omdat de inspecteur niet kan vaststellen of het verlengen van de termijn in de persoonlijke situatie van de desbetreffende deelnemer redelijk is.

Voetnoten

[1]

P.L.M. Zonneveld Msc is managing consultant en D. de Wit Msc is consultant, beiden bij KWPS Employee Benefits & Risk Management.

[2]

Deze (pensioenricht)leeftijd volgt uit art. 18a, zesde lid Wet LB. De pensioenrichtleeftijd wordt jaarlijks bij algemene maatregel van bestuur gewijzigd conform de formule in art. 18a, achtste lid Wet LB.

[3]

Besluit van 11 december 2018, nr. 2018-28514 (Stcrt. 2018, nr. 68653), onderdeel 6.

[4]

V&A 10-001 Redelijke termijn voor de aankoop van een recht op pensioen- of stamrechtuitkeringen bij expiratie of deblokking, d.d. 20 juni 2019.

[5]

Op 27 oktober 2017 is de tekst van V&A 10-001 gewijzigd.

[6]

V&A 18-009 Wettelijke gevolgen verstrijken uiterste tijdstip voor aankoop van een recht op pensioen- of loonstamrechtuitkeringen bij expiratie of deblokking, d.d. 19 december 2019.

[7]

Hof Leeuwarden 22 april 2005, ECLI:NL:GHLEE:2005:AT4674.